

Investigating the necessary criteria to promote tourism development and social interactions in green spaces (Case study: Urmia Forest Park)

Farnoosh Minooei ^{1*}, Keyvan Asli Mandolkani ²

1- Assistant Professor, Department of Architecture, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran.

2- M.Sc. student, Department of Architecture, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran.

* farnoosh.minooei@iau.ac.ir

Date of submission: 2025/12/10 Revision: 2026/01/26 Acceptance: 2026/01/30

Abstract:

Green space is an important part of urban elements in relation to the way citizens live their lives and is also one of the important factors promoting the development of tourism and social interactions in the park space. The presence of tourists also greatly contributes to economic prosperity and increased social interactions between different cultures. However, today, urban life and the social system in cities have distanced people from the main path of life and, despite the many amenities and facilities they have provided, they have become distant from nature. The purpose of the present study is to examine the necessary criteria for promoting the development of tourism and social interactions in the green space of Urmia Forest Park. This research is of an applied type and was conducted using a survey and correlation method with the help of questionnaires and documentary studies. It was conducted in the form of field observation and through face-to-face interviews among visitors to the forest park and urban experts. The present interview was conducted in the forest park among people who had a gathering of more than two people and among 50 gathering groups and among men and women of all ages. Also, in the content assessment stage, the opinions of 12 urban experts were asked about the results. According to the evaluation and review of the data obtained from the results of the four criteria, from the perspective of urban experts, the presence of comfort and convenience in a public space such as Urmia Forest Park, which is one of the tourist attractions of Urmia, attracts tourists. Finally, from the perspective of urban experts, the comfort and convenience criterion was given the first priority, and the security criteria, access to services and leisure facilities, aesthetics were given the second, third, and fourth priorities.

Keywords: Social interactions, tourism development, green space, Urmia Forest Park

بررسی معیارهای لازم جهت ارتقا توسعه گردشگری و تعاملات اجتماعی در فضای سبز (نمونه موردی: پارک جنگلی

ارومیه)

فرنوش مینوئی^{۱*}، کیوان اصلی مندولکانی^۲

۱- استادیار، گروه معماری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.

*farnoosh.minooci@iau.ac.ir

پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۰

بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۰۶

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۹/۱۹

چکیده

فضای سبز به عنوان بخش مهمی از عناصر شهری در ارتباط با نحوه گذران زندگی شهروندان و همچنین یکی از عوامل مهم ارتقا دهنده توسعه گردشگری و تعاملات اجتماعی در فضای پارک ها می باشد. همچنین حضور گردشگران تا حد زیادی موجب رونق اقتصادی و بالا رفتن تعاملات اجتماعی میان فرهنگ های مختلف می شود. اما امروزه زندگی شهری و نظام اجتماعی موجود در شهرها، انسان ها را از مسیر اصلی زندگی دور کرده و با وجود رفاه و امکانات بسیاری که در اختیارشان قرار داده از طبیعت دور شده اند. هدف از پژوهش حاضر، بررسی معیارهای لازم جهت ارتقای توسعه گردشگری و تعاملات اجتماعی در فضای سبز پارک جنگلی ارومیه می باشد. این تحقیق از نوع کاربردی و با روش پیمایشی و همبستگی و به کمک پرسشنامه و مطالعات اسنادی انجام شده و به صورت مشاهده میدانی و از طریق مصاحبه رو درو در بین بازدیدکنندگان پارک جنگلی و متخصصین عرصه شهری صورت گرفته است. مصاحبه حاضر در پارک جنگلی میان افرادی که بیشتر از دو نفر تجمع داشتند و بین ۵۰ گروه تجمع و از میان مرد و زن در تمام سنین مورد مصاحبه قرار گرفت. همچنین در مرحله سنجش محتوا، نظرات ۱۲ نفر از متخصصین عرصه شهری نسبت به نتایج مورد پرسش قرار گرفت. طبق ارزیابی و بررسی داده های حاصل از نتایج معیارهای چهار گانه از دیدگاه متخصصین عرصه شهری، وجود آسایش و راحتی در یک فضای عمومی مانند پارک جنگلی ارومیه که یکی از جاذبه های گردشگری ارومیه می باشد باعث جذب گردشگران می شود. در نهایت از دیدگاه متخصصین عرصه شهری، معیار آسایش و راحتی در اولویت اول قرار گرفت و معیار های امنیت، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغت، زیبایی شناسی در اولویت های دوم و سوم و چهارم قرار گرفتند.

واژگان کلیدی: تعاملات اجتماعی، توسعه گردشگری، فضای سبز، پارک جنگلی ارومیه

۱- مقدمه

با افزایش زندگی مدرن شهری و احاطه شدن شهرها با نمای برج ها و ساختمان ها و رواج فرهنگ بی تفاوتی مدنی، شهرنشینان را با مشکلاتی نظیر انزوایی و کاهش تعاملات اجتماعی میان افراد روبه رو کرده است. به همین دلیل، مردم به مکان هایی احتیاج دارند تا در آن به تعاملات اجتماعی و رفع نیازهای روانی خود بپردازند اما رشد شهرها باعث بی توجهی به عرصه های عمومی بستر ساز تعاملات اجتماعی شده اند. (لطیفی و سجاذزاده، ۱۳۹۳: ۲) فضاهای عمومی شهرها مهم ترین این موقعیت ها و مکان ها هستند که از دیرباز بستر کالبدی حیات مدنی و تعاملات اجتماعی شهروندان بوده اند و بارزترین نمود تمایل و نیاز بشر به حیات مدنی و زندگی اجتماعی است، حیاتی که از مجموعه برخوردها و روابط رو در روی مردم با محیط عینی پیرامون، با خود و با دیگران شکل می گیرد، حیاتی که سبب می شود شهر همچون موجودی زنده در گفتگویی چند سویه با ساکنان و بینندگان قرار گیرد. از این رو توجه به اهمیت و تاکید بر تعاملات اجتماعی انسان در فضای عمومی شهری امری تاثیرگذار می باشد. پارک ها به عنوان فضاهای عمومی و فراغت در شهر می توانند فضاهایی لذت بخش را بوجود آورند که در عین ارائه تسهیلات شهری به عنوان مکانهایی جهت ایجاد آرامش، سرگرمی و گردش، بهبود و ایجاد تعاملات اجتماعی، فراهم آوردن زمینه معاشرت، فضایی جهت انجام ملاقات های محله ای، گذران اوقات فراغت و مشارکت شهروندان و بهبود حیات اجتماعی شهر ایفای نقش کنند (طبری، هندی، ۱۳۹۷). علاوه بر جنبه تفریحی و زیست محیطی پارک ها می توان به بستری برای سازماندهی الگوهای رفتاری و مکان شکل گیری تعاملات اجتماعی اشاره کرد. در واقع فضاهای سبز از جمله فضاهایی هستند که حس مکان اجتماعی را القا میکنند (قائدرحمی و همکاران، ۱۳۹۶). یکی از مباحث مهم در ارتباط با فضاهای عمومی، مفهوم انسان شناختی و به دنبال آن رفتارشناسی در فضاهای شهری است. امروزه انزوایی و کاهش تعاملات اجتماعی یکی از مهمترین مشکلاتی است که زندگی اجتماعی ساکنان شهرها را تهدید می کند، از این رو، نیاز مردم به مکانهایی برای تعاملات اجتماعی و رفع نیازهای روانی به یکی از ملزومات زندگی شهری تبدیل شده است. با توجه به اینکه فضاهای عمومی در شهرها، کانون بیشترین ناهنجاری های رفتاری هستند و کمتر توانسته اند زمینه های مناسب را برای سازماندهی نیازها و الگوهای هنجاری و رفتاری مخاطبان خود فراهم آورند، پارک های شهری بخشی از فضاهای عمومی و به طور خاص بخشی از فضاهای سبز عمومی اند. فضاهای سبز عمومی، فضاهایی هستند که بازدهی اساسا اجتماعی دارند و عموم مردم از آنها در گذران اوقات فراغت، تفریح و مصاحبت با دوستان و گردهمایی های اجتماعی و نظایر اینها استفاده می کنند، می توان گفت که پارک ها علاوه بر دارا بودن جنبه های تفریحی و زیست محیطی، در ارتباط مستقیم با الگوی استفاده و نوع رفتار کاربران در فضا بوده و می توانند مکان شکل گیری تعاملات اجتماعی و عرصه ای برای سازماندهی الگوهای رفتاری باشند. با توجه به عقیده نظریه پردازان درباره فضاهای عمومی به عنوان فضاهایی برای تعاملات انسانی، در می یابیم که شهر به عنوان ظرفی برای انسان و فعالیت هایش محسوب می شود. (لطیفی، سجاذزاده، ۱۳۹۴). بنابراین همانطور که فضای سبز شهری می تواند با طرح ریزی و برنامه ریزی، محل بروز و نمود فضائل انسانی و تعاملات اجتماعی باشد از جهت دیگر می تواند از طریق رهاشدگی و برنامه ریزی و طرح ریزی های نادرست و ساده انگارانه به مکانی برای بروز انواع جرائم شهری تبدیل شده و آثار اجتماعی و فرهنگی و روانی زیانباری بر شهرنشینان داشته باشد (صالحی فرد، ۱۳۸۹: ۵۳). یکی از مناطق بسیار مناسب برای فعالیت های طبیعت گردی، پارک های جنگلی هستند. ارزش تفریحی که جزو ارزش های مصرفی پارک جنگلی بوده شامل گذراندن اوقات فراغت است (امیر نژاد و همکاران، ۱۳۸۴). گذراندن اوقات فراغت مجموعه فعالیت هایی را در بر میگیرد که شخص، به میل خود، خواه برای استراحت، خواه برای تفریح و یا برای گسترش اطلاعات، آموزش شخصی یا مشارکت آزاد اجتماعی یا بروز خلاقیت، در زمانی فارغ از تعهدات شغلی، خانوادگی و اجتماعی، به عهده می گیرد (احسانی، ۱۳۸۳). اگرچه عوامل و رویدادهای مؤثر در فرهنگ و وضع اجتماعی مردم، در گذشته، سبب فراموش شدن امر تفریح و عدم توجه به مشکلات آن گردیده است، اما آنالیز نیروها و عوامل مربوط به

تقاضای تفریح و تفرج در کشور نشان می دهد که این نیاز، به سرعت، رو به افزایش است (گیل عسگر و همکاران، ۱۳۸۹). ارومیه یکی از شهرهای ایران و مرکز استان آذربایجان غربی و نیز مرکز شهرستان ارومیه است. واژه ارومیه از ترکیب دو واژه آشوری اور (شهر) + میه (آب) تشکیل شده است. ارومیه به صورت اورمو، اورومیه و اورمیه تلفظ میشود. با آمدن حکومت پهلوی و سلطنت رضاشاه این محل به رضائیه تغییر نام داد و بعد از انقلاب اسلامی دوباره به نام ارومیه برگشت. ارومیه در جلگه گسترده و سرسبزی به درازای ۷۰ کیلومتر و به پهنای ۳۰ کیلومتر واقع شده که اطراف آن تا کیلومترها پوشیده از باغات انگور و سیب و کشتزار است. دریاچه ارومیه در شرق و دریاچه مارمیشو در غرب این شهر قرار دارد. این شهر به علت آب و هوای معتدل و داشتن مناظر زیبا، یکی از شهرهای گردشگری ایران محسوب می شود. بلندی ارومیه از سطح دریا ۱۳۳۲ متر است. بیشترین جمعیت شهر ارومیه را ترک های آذری و کردها و نیز اقلیتی از آشوریها و ارمنیها تشکیل می دهند (آفتاب، خضرپور و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲). در این راستا شهر ارومیه دارای مکان های گردشگری زیادی می باشد و یکی از نمونه ها، پارک جنگلی شیخ تپه می باشد، پارک جنگلی شیخ تپه که در شهر ارومیه قرار دارد، یکی از جاذبه های طبیعی این شهر است و همه روزه مردم و گردشگران زیادی را به سوی خود جذب می کند. ولی متأسفانه به دلیل بی توجهی و برخی اقدامات نادرست، مدیریتی، کارکرد اجتماعی آن در رفع نیازهای فراغتی، تفریحی، رفاهی در پارک جنگلی کم رنگ شده است. بنابراین مقاله حاضر سعی دارد تا با استفاده از مستندات کتابخانه ای و پژوهش های مشابه و از طریق مشاهدات میدانی و سنجش نیاز گردشگران به پارک جنگلی، به بررسی معیارهای لازم جهت ارتقای توسعه گردشگری و تعاملات اجتماعی در فضای سبز پارک جنگلی ارومیه بپردازد.

۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

امروزه زندگی شهری و نظام اجتماعی موجود در شهرها، انسان ها را از مسیر اصلی زندگی دور کرده و با وجود رفاه و امکانات بسیاری که در اختیارشان قرار داده از سادگی طبیعت دور شده اند. یکی از بهترین راه های تعاملات اجتماعی گردشگری در طبیعت یا همان فضای سبز است همچنین حضور گردشگران تا حد زیادی موجب رونق اقتصادی و بالا رفتن تعاملات اجتماعی میان فرهنگ های مختلف می شود. با وجود اینکه پارک جنگلی ارومیه یکی از منابع طبیعی مهم شهر ارومیه می باشد و این پارک یکی از مراکز مهم گردشگران داخلی و خارجی را به خود اختصاص می دهد، متأسفانه نبود امکانات اولیه مناسب باعث شده است تا بازدید گردشگران از این پارک محدود به دیداری چند ساعته شود. بنابراین با ایجاد امکانات مناسب با توجه به ظرفیت های بالای این شهر می توان پارک جنگلی را یکی از منابع گردشگری مهم در سطح شهر ارومیه برای تعاملات اجتماعی میان فرهنگ های مختلف و بازدیدکنندگان داخلی و خارجی تبدیل کرد.

۳- پیشینه تحقیق:

پیترز و همکاران بیان می کنند که پارک های شهری شامل مکان سبز هستند و بیشتر از پارک های سبز غیرشهری سبب ارتقای همبستگی اجتماعی می شوند. پارک شهری محلی است که گروه های قومی مختلف باهم به گفتگو می پردازند و تعاملات رسمی و گذرا باعث تحریک همبستگی اجتماعی می شود. همچنین بیان کردند که طراحی پارک، محل آن و تصویری که مردم از پارک دارند در ترکیب با ویژگی های فرهنگی اقوام مختلف فرصت هایی برای تعاملات بین فرهنگ های مختلف را شکل می دهد (Peters et al, 2010). این رویکرد مرتبط با تقویت تعاملات اجتماعی مربوط به دوره دوم از ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ میلادی است، که پیش تر به آن اشاره شد. پارک ها به عنوان یکی از عرصه های فضاهای شهری، قابلیت تولید بستر مناسب جهت شکل گیری تعاملات اجتماعی را دارا هستند. جایگاه تعاملات اجتماعی سکونتگاه های شهری قبل از مدرنیسم، فضاهای عمومی مانند میدان های شهری و بازار ها، به عنوان عرصه ای جهت ارتباطات اجتماعی

بوده اند و در حقیقت مکان هایی متشکل از فعل و انفعالات اجتماعی تعداد زیادی از مردمانی که این تعاملات را امکان پذیر می ساختند، بشمار می رفتند (مدنی پور، ۱۳۸۸: ۵۴). در نتیجه باغ و پارک در فرهنگ غربی نیز دارای تفاوت های مشخصی است که باعث می شود در نامیدنشان متمایز باشند، با توجه به آنکه در دوره قاجار، باغ های ایرانی نیز همانند بسیاری از اجزای دیگر معماری و شهرسازی از نمونه های اروپایی خود تاثیراتی پذیرفتند، فضاهایی طراحی و ساخته شد که به پیروی از چگونگی خصوصیات طراحی شان در همان زمان «پارک» نامیده شدند (سلطان زاده، ۱۳۸۲: ۹۲).

جدول ۱ - نتایج پژوهشگران خارجی و داخلی در مورد گردشگری در پارک ها (حبیبی، ۱۳۹۱)

نتایج پژوهش	پژوهشگران
در تحقیق خود با عنوان گردشگری روستایی، تفرج در پارک های ملی و مناطق طبیعی را از عوامل مهم در نمود صنعت گردشگری شهر و روستا و افزایش در آمد معرفی نمود. وی همچنین توسعه گردشگری همگام با طبیعت را تحت عنوان اکوتوریسم یا طبیعت گردی ترویج کننده حفاظت از طبیعت و توسعه اقتصادی دانست.	براون (۲۰۰۳)
به منظور تهیه طرح تفرج در هانگاری رومانی اقدام به شناسایی منطقه و پتانسیل های آن با استفاده از GIS نمود. نقشه های مختلفی را به کمک نرم افزار arcview تهیه و با توجه به پوشش گیاهی، منطقه را برای کاربری توریسم مناسب معرفی کرد.	ژولانکای (۲۰۰۴)
در این تحقیق به تعیین مناسب ترین مکان های تفرجی در پارک طبیعی گولجوک در ترکیه، با استفاده از روش ارزیابی چند عامله و بررسی تقاضای بازدید کنندگان پارک پرداختند و در نهایت با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، زون های مناسب تفرج را به دست آوردند که بر اساس نقشه تفرجی پیشنهادی ۱۰ درصد از پارک مناسب ترین مکان برای کاربری تفرج بود.	گل و همکارانش (۲۰۰۶)
با ارزیابی پایه ای توان فیزیکی و اجتماعی - اقتصادی جنوب پولاتونینگ برای استفاده جهانگردی به این نتیجه رسیدند که هر چند این منطقه دارای کیفیت های طبیعی است که برای اکوتوریسم جذاب است اما حمایت های مالی و بنیادی باید دسترسی به امکانات را فراهم کند و چشم انداز های جهانگردی پایدار برای آینده را افزایش دهد.	تی و کابانان (۲۰۰۷)
در تحقیقی با عنوان حفاظت از مناطق توریستی به بررسی اثرات زیست محیطی توسعه گردشگری در استرالیا پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد تفرج در مناطق طبیعی و پارک های ملی از عوامل مهم در رشد و توسعه ی صنعت گردشگری می باشد. وی همچنین توسعه گردشگری همگام با طبیعت (اکوتوریسم) را باعث ترویج حساسیت و آگاهی نسبت به سیستم های اکولوژیکی و افزایش آگاهی های زیست محیطی دانست.	پاکر (۲۰۰۸)
در مطالعه خود تحت عنوان کیفیت چشم انداز و فعالیت های تفرجی در پارک جنگلی طبیعی سی سنگان که بزرگترین پارک جنگلی در ایران است، بیان داشتند که یکی از مشکلات و مسائلی که در زمینه ی مدیریت و برنامه ریزی پارک جنگلی وجود دارد این است که تفرج مستقل از اهداف اکولوژیکی در نظر گرفته می شود. نتایج نشان داد که پارک مورد مطالعه دارای مناطقی با توان تفرجی گسترده و متمرکز می باشد که تفاوت قابل ملاحظه ای بین مکان هایی با توان تفرجی	امین زاده و قریشی (۲۰۰۷)

گسترده و متمرکز وجود دارد، و تمایل گردشگران در این پارک بیشتر به سمت مکان هایی با توان تفریحی متمرکز است.		پژوهشگران داخلی
در طرح ریزی پارک های جنگلی با استفاده از GIS منطقه بینشکی واقع در حوزه استحفاظی نوشهر را مورد مطالعه قرار دادند. سیستم اطلاعات جغرافیایی به عنوان ابزاری کارآمد برای تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود و برنامه ریزی در مورد صنعت گردشگری به کار گرفته شد که استفاده از آن موجب افزایش سرعت عمل در مراحل کار و دقت در مکان یابی و اولویت بندی شده است. در این طرح با تعیین قابلیت کاربری اراضی و اولویت بندی آن مناطق مستعد کاربری های تفرج گسترده و متمرکز مشخص شد.	مرادی و همکاران (۱۳۸۴)	
در ارزیابی توان اکولوژیکی اکوتوریسم (در استان لرستان) به این نتیجه رسید که ارتفاع از سطح دریا، تقاضای تفریحی و کاربری فعلی اراضی عوامل کلیدی موثر در فرآیند ارزیابی منطقه برای کاربری اکوتوریسم بوده اند و در نهایت کاربری فعلی اراضی مهمترین عامل بوده است.	پیر محمدی (۱۳۸۶)	
در تحقیق خود نشان داد علاوه بر فاکتور های فیزیکی، تاثیر فاکتور های دیگر از جمله نزدیکی به کانون های جمعیتی، قابلیت دسترسی به منطقه، وجود تسهیلات برای فعالیت های تفریحی، وجود جذابیت های خاص در جوار مکان تفریحی، منابع آبی و غیره را باید مورد توجه قرار داد. در این تحقیق به منظور ارتقای مدل تجزیه و تحلیل سیستمی و با توجه به شرایط منطقه ی مورد مطالعه و علاوه بر فاکتور های فیزیکی، تاثیر فاکتور منابع آبی در تفرج مورد بررسی قرار گرفت.	محمودی (۱۳۸۶)	
در تحقیقات خود به این نتیجه رسید که یکی از مشکلاتی که سبب افزایش ناهنجاری در طبیعت پارک می شود، عدم توجه به کلیه عوامل اساسی موثر در تعیین قابلیت تفریحی پارک می باشد در صورتی که عواملی مانند امکانات، تاسیسات و منابع آبی تاثیر مستقیمی بر نوع تفرج داخل پارک و استفاده بازدیدکنندگان از آن دارد.	اسدی (۱۳۸۹)	

۴- مبانی نظری

مفهوم تعاملات اجتماعی در مقایسه با سایر مفاهیم مورد استفاده در فضاهای باز شهری بیشترین استعمال را دارد که این موضوع به تنوع تعاریف منجر گردیده و لزوم طبقه بندی نتایج مطالعات را می طلبد. افراد به برقراری رابطه اجتماعی نیاز ذاتی دارند به همین دلیل موقعیت هایی فراهم می کنند تا بتوانند آن را تجربه کنند. تعاملات اجتماعی با اهداف خاص عاطفی نظیر دوستی، خویشاوندی و روابط همسایگی و یا عقلانی که در جست وجوی به حداکثر رساندن شانس افراد در رسیدن به هدف، می باشد. تعاملات اجتماعی دارای زیر معیارهای مشارکت، همکاری، گروه دوستان، جامعیت داشتن و همگانی بودن و دیدار گاهی بودن را شامل می شود. همگانی بودن و جامعیت به امکان حضور تمامی اقشار و گروه های سنی، جنسی، اقتصادی، اجتماعی و... در فضاهای عمومی اشاره دارد (Özgüner, 2011). امکان حضور افراد مختلف از قشرها و سنین متفاوت بر سرزندگی هر چه بیشتر افراد می افزاید. حضور متداوم افراد امکان برخوردها و تعاملات اجتماعی را افزایش می دهد و این عاملی بر پویایی فضا می باشد. وجود عوامل طبیعی و انسان ساخت در کنار هم، زمانی که عناصر طبیعی در شهرها با طراحی مناسب با عناصر طبیعی درآمیخته باشد باعث خلق مکان نشاط آور و سرزنده می شود. لاندری، ۹ معیار برای شناسایی سرزندگی در شهر را تنوع، دسترسی، ایمنی، امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط و تشریک مساعی، ظرفیت سازمانی و رقابت می داند (Landry, 2000:4). در پارک های شهری پرداختن به وجه عینی آن سبب خوانایی و کیفیت فضا می گردد. با توجه به پژوهش (بهزادفر و طهماسبی، ۱۳۹۲: ۱۳) انسان موجودی اجتماعی ست که یکی از ضروری ترین نیازهای وی برقراری تعاملات

اجتماعی می باشد. که لازمه ی بروز فعالیت های جمعی وجود یک قرارگاه کالبدی و حضور مردم در آن است. فضاهای عمومی از جمله مهمترین فضاهایی هستند که از زمینه ی لازم جهت افزایش ارتباطات جمعی برخوردارند، و یکی از عواملی که سبب موفقیت اینگونه فضاها می گردد چند عملکردی بودن آنهاست، فضاهایی که با دربر داشتن کاربری های متنوع و مختلط در کنار هم و با توجه به نیازهای انسان سبب افزایش مطلوبیت فضا گشته و موجبات جذب افراد با سلاقی متفاوت را فراهم می آورد، که نقشی عمده در اجتماع پذیری افراد دارد (شفیع نیا، ۱۳۹۵). در فضای سبز شهری توجه به کیفیت امکانات و سایر عوامل موجب جذب گردشگر شده و باعث ایجاد ارتباطات میان گردشگران از اقشار مختلف می شود. نخستین شرط موفقیت هر شهر در توسعه گردشگری شهری، وجود زیرساخت های مناسب شهری و مدیریت عاقلانه و مدبرانه در عرصه های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و مانند اینها است. دومین شرط برای تضمین موفقیت سیاست توسعه شهری گردشگری، تنسيق و آمایش جاذبه های شهر و ایجاد تسهیلات و امکاناتی است که دسترسی به جاذبه ها را بیش از پیش آسان سازد (دیناری، ۱۵:۱۳۸۴) برای دستیابی به توسعه گردشگری به عواملی نظیر ساختار مناسب سازمانی، برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی، قوانین و مقررات گردشگری و جذب سرمایه نیاز است. برای دستیابی به توسعه پایدار در صنعت گردشگری وجود مدیریتی توانا و منسجم و هماهنگی بین بخش های دولتی و خصوصی حائز اهمیت است (مدهوشی و ناصرپور، ۱۳۸۲: ۲). مهمترین معیارها در ارزیابی شهرها و محیط های شهری کیفیت عرصه های عمومی شهر نظیر پارک ها می باشد و مردم بر اساس کیفیت آنچه در پیرامون خود می بینند و تجربه می کنند، در مورد آن قضاوت می کنند (تیبالد، ۱۳۸۳: ۲۵). پارک شهری علاوه بر تاثیر گذاری بر کیفیت محیط زیست شهری، خدمات و فضایی برای افزایش تعاملات اجتماعی ایجاد کرده و از آن جایی که موجب خوانایی شهر می گردد، علاوه بر هویت محلی، بخشی از هویت ملی نیز محسوب گشته و نقش با اهمیتی را در توسعه پایدار شهری ایفا می نمایند. (وودسترا و فایلد هاوس، ۲۰۰۰)

۴-۱ تعاملات اجتماعی

تعامل اجتماعی به معنای ایجاد رابطه بین دو نفر یا بیشتر است که منجر به واکنشی میان آن ها شود و این نوع واکنش برای هر دو طرف شناخته شده است. بنابراین روابط بدون معنا در زمره ی این تعریف قرار نمی گیرند. البته تعاریف دیگری نیز برای تعاملات اجتماعی وجود دارد به عنوان نمونه، تعامل اجتماعی و برقراری اجتماعی می تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، و یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت های متناسب و در نتیجه نقش پذیری مردم در فضا و عضویت آن ها در گروه ها و شبکه های اجتماعی است (دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶، ۲۲).

۴-۲ تاثیرات تعامل اجتماعی

برقراری تعاملات اجتماعی با دیگر افراد در رها شدن انسان ها حتی برای مدتی کوتاه از فشار های روانی زندگی ماشینی امروزه بسیار موثر است. فضاهای جمعی مناسب با جذب افراد و گروه های مختلف و ایجاد شرایط مناسب برای شکل گیری تعاملات اجتماعی می توانند نگرش افراد با پیشینه های ذهنی و ویژگی های متفاوت را با یکدیگر نزدیک تر کنند و انسان ها را در تکمیل رشد روانی و اجتماعی شان یاری دهند (بهرامی سامانی و همکاران، ۱۳۹۲). هنگامی که مردم با سایر افراد جامعه تعامل برقرار می کنند رابطه قویتری با مکان و جامعه را احساس می کنند. در نتیجه این تعاملات دریافت حس هویت جمعی، احترام به خود، عزت نفس، ارتقای مهارت های جمعی، مشارکت اجتماعی و تامین نیاز انسان به دوست داشتن و در کنار جمع بودن است (اردلان، ۱۳۸۹).

جدول ۲- عوامل مؤثر در میزان تعاملات اجتماعی شهروندان در فضای شهری (فیضی، اسدپور، ۱۳۹۳)

عوامل تقویت کننده	عوامل تهدید کننده
تراکم افراد	ازدحام
مجاورت فضایی مردم	عدم رعایت حریم شخصی
وجود فضاهای دنج	شکل گیری فضاهای غیرقابل دفاع
وجود فعالیتهای فرهنگی و هنری	وجود فعالیت های غیرقانونی و دست فروشان
حضور عناصر طبیعی و چشم انداز	بی نظمی در ساماندهی و طراحی عناصر طبیعی
وجود فضاهای توقف و مکث	وجود فضاهای حرکتی و بدون توقف

۴- ۳ فاکتورهای مؤثر بر تعاملات اجتماعی

فاکتورهای مؤثر تعاملات اجتماعی افراد بر اساس منافع خود، ارتباطات اجتماعی را شکل داده و بر اساس توقعات، هنجارها و نقش های معین خود، به آن می پردازند؛ بنابراین نحوه حضور فرد در مکان به همراه دیگران، عاملی قوی در تصمیم فرد برای ماندن در آن است. در این راستا، حتی ممکن است افراد در جستجوی مکان هایی که در آن افرادی با خصوصیات مشابه آن به لحاظ طبقه، قوم، مذهب، گروه اقتصادی، الگوی زندگی، تحصیلات، درآمد، نحوه تربیت کودکان و نژاد مشابه حضور دارند، بشناسند. با آنکه همگن بودن افراد، مشوق ملاقات و افزایش تعامل با مکان های فیزیکی و اجتماعی و در نتیجه، ارتقای دلبستگی به آن مکان است، در عین حال مکان های اجتماعی غیر همگن نیز فرصتی است تا افراد با هم بودن و تعاملات اجتماعی غنی و آزاد را تجربه کنند (سرکیسیان و مارکوس، ۱۹۸۶). اگر یک فضای جمعی دارای ویژگی های مطلوبی باشد، قابلیت جذب انسان ها را فراهم می آورد. پارک ها به عنوان یکی از فضاهای جمعی نقش بالقوه ای در اجتماع پذیری و خلق تعاملات اجتماعی دارند.

جدول ۳- نظرات پژوهشگران در مورد تعاملات اجتماعی (قائد رحمتی و همکاران، ۱۳۹۶)

پژوهشگران	سال	نظرات
تقوایی و همکاران	۱۳۹۱	رفتار و کنش اجتماعی شخص در محیط از ویژگی فضای پیرامون زندگی وی تأثیر می پذیرد. بر اساس آزمون همبستگی میان روابط اجتماعی و کیفیت محیط رابطه وجود دارد. کیفیت بالای محیط باعث افزایش روابط اجتماعی می شود و بالعکس. مشارکت افراد در محیط زندگی خود حس تعلق را به همراه داشته و حس تعلق مشترک منجر به برقراری روابط اجتماعی قوی می شود.
میرغلامی و همکاران	۱۳۹۰	لینچ برای رسیدن به اهدافی نظیر خوانایی، هویت و جهت یابی به عنوان اهداف شناخت شهر و ایجاد تصویر ذهنی از آن، ۵ عنصر لبه، محله، راه، نشانه و گره را به عنوان عوامل سازمان دهنده تصاویر ذهنی مردم شناسایی می کند.

وجود مناظر جذاب و چشم نواز، تأمین امنیت شهروندان در فضای پارک، تحرک پذیری و داشتن احساس راحتی در کنار عوامل تمیزی و منظر، مدیریت مطلوب و جامعیت کاربران موجب کار آیی و سرزندگی و مطلوبیت کیفی پارک شهری می گردد.	۱۳۹۰	حمیدی و اسماعیلزادگان
معیارهای عینی چون کیفیت عملکردی و فعالیت پذیری، نفوذپذیری و دسترسی ارتباط مستقیم با تعاملات اجتماعی دارند و به شدت بر تعاملات اجتماعی تأثیرگذارند، اما معیارهای ادراکی - ذهنی (ایمنی، امنیت و خوانایی) ارتباط ضعیفی با تعاملات اجتماعی دارند.	۱۳۹۲	بهزادفر و طهماسبی
نفوذپذیری بیشترین میزان رضایت شهروندان را در پیاده راه ها به دنبال دارد به طوری که بیشترین اثر را بر حضور و تعاملات اجتماعی شهروندان دارد و پس از آن به ترتیب، خوانایی و سرزندگی. نکته قابل توجه دیگر مؤلفه کیفی امنیت می باشد که در این مطالعه موردی نقش تأثیرگذاری بر میزان حضور و تعاملات اجتماعی شهروندان نداشته است.	۱۳۹۲	عباسزاده و تمری
دو عامل کالبد و پیش بینی و خلق رویداد های اجتماعی را از عوامل تأثیر گذار در حضور و تعامل اجتماعی افراد می داند که در ارتقای حس تعلق به مکان نیز موثر است.	۱۹۸۴	لنارد
نیاز انسان مبتنی بر تماس مستقیم با محیط بیانگر تجربه مستقیم فضا، مردم و فعالیت های اجتماعی مانند تعامل با آشنایان، گردهمایی، قدم زدن، بازی، تفریح و در کنار آن ورزش، فعالیت های جسمی ، امکان رقابت و ... است که در ایجاد تصویر ذهنی مطلوب افراد از فضا، پویایی و هیجان، کسب تجارب جدید و آموزش محیطی، نقش مستقیم دارد.	۱۹۹۸	ویت

۴-۴ گردشگری

امروزه در جهان با توجه به دیدگاه های جدید در مورد گردشگری و تعاریف نهادهای جهانی، پدیده گردشگری به عنوان بخشی از تمدن معاصر و یک شیوه جهانی برای تأمین نیازهای معنوی انسان و ارتقای کیفیت زندگی از طریق همبستگی جوامع و فرهنگ های کوچک و بزرگ، محسوب می شود، از این دیدگاه گردشگری شامل سه عرصه اصلی محلی ، ملی و بین المللی است که از هم جدایی ناپذیرند، در واقع در پیوند و همکاری این سه بخش است که اهداف عالی و نهایی گردشگری تحقق پیدا می کنند و حتی رونق و نتایج اقتصادی گردشگری را سفری موقتی و کوتاه معرفی می کنند که در آن گردشگر برای سیر سیاحت به منطقه ای خارج از محل سکونت و کار خود می رود. در تعریفی دیگر، گردشگر به جابجایی موقت مردم به مکانی خارج از محل زندگی و کار معمولی شان اطلاق شده است، به طوری که مسافران در مدت اقامت در مقصد، فعالیت هایی انجام می دهند و برای رفع نیاز های آنها تسهیلات ویژه ای فراهم می شود (فقیهی، ۱۳۸۹).

جدول ۴- بررسی عناصر جذب گردشگران از دیدگاه کریستوفولا (گی، ۱۳۷۷)

عناصر	تعاریف
عناصر اولیه	این عناصر شامل مناطق تاریخی، مناطق ساحلی، مراکز تجاری و نمایشگاه ها، جشنواره ها و مسابقات ورزشی، مناطق گردشگری و شهروندان می باشد.
عناصر ثانویه	این عناصر شامل اسکان، اقامتگاه ها و هتل ها و بازار ها و مراکز خرید می شود.
عناصر حاشیه ای	این عناصر شامل جابجایی و حمل و نقل، اطلاعات و دانش گردشگری می شود.

عوامل گوناگونی می توانند باعث انگیزش گردشگران شود برخی از صاحب نظران این عوامل را در چهار دسته به شرح زیر تقسیم بندی کرده اند (گی، ۱۳۷۷).

جدول ۵- عوامل انگیزاننده گردشگران از دیدگاه مک اینتاش گلدر (گی، ۱۳۷۷)

عوامل انگیزاننده	توضیحات
انگیزاننده جسمانی	سلامت جسمی افراد و شامل فعالیت های ورزشی و فیزیکی
انگیزاننده فرهنگی	شناخت جوامع و فرهنگ های دیگر و آشنایی با آداب، رسوم و سایر ادیان و مذاهب
انگیزاننده ارتباطی	دیدار از اقوام و خویشاوندان
انگیزاننده های شان و منزلت اجتماعی	شرکت در گردهمایی ها یا نمایشگاه های بین المللی

۵-۴ پارک

پارک به قطعه زمینی بزرگ، محصور و عموماً با درخت می گویند. قطعه زمینی به صورت طبیعی برای استفاده عمومی نگهداری می شود. قطعه زمین آرایش یافته ای که برای استفاده تفرجگاهی اختصاص داده می شود. باغ وسیع پر درخت برای گردش و شکار و غیره (دهخدا، ۱۳۷۳).

پارک ها علاوه بر جنبه تفریحی و زیست محیطی پارک ها می توان به بستری برای سازماندهی الگوهای رفتاری و مکان شکل گیری تعاملات اجتماعی اشاره کرد. در واقع فضاهای سبز از جمله فضاهایی هستند که حس مکان اجتماعی را القا می کنند (قادر حمتمی و همکاران، ۱۳۹۶).

۴-۶ مفهوم و تعریف پارک جنگلی شهری:

یکی از منابعی که امروزه توجه برنامه ریزان را به خود جلب کرده، جنگل ها هستند. جنگل ها با برخورداری از جاذبه های طبیعی پتانسیل بسیار بالایی را برای جذب بازدیدکنندگان دارند. پارک های جنگلی طبیعی که نمونه های معرفی از مناطق طبیعی را در بر می گیرند و بعضاً برای تضمین پایداری تنوع زیستی حائز اهمیت هستند، علاوه بر ارائه خدمات حفاظتی، آموزشی و پژوهشی، می توانند فرصت های بسیار مناسبی را برای گذراندن اوقات فراغت مردم و مامنی برای خلوت آن ها بوجود آورند. مردم با گذراندن اوقات فراغت خود در پارک های جنگلی علاوه بر لذت بردن از مشاهده مناظر و منابع گیاهی و جانوری بر توانایی و دانش آن ها در مورد آن محیط افزوده می شود. از طرفی این پارک ها یکی از کانون های اصلی ترویج گردشگری نیز محسوب می شوند. گردشگری یکی از صنایع سریع رشد در جهان است و همچنین به عنوان منبع اصلی درآمد و اشتغال برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه با تمرکز فزاینده بر محیط زیست طبیعی است. پارک جنگلی، شامل پارک جنگلی ملی و پارک جنگلی دست کاشت است؛ پارک های جنگلی ملی گستره وسیعی را در بر می گیرد و در محدوده خود می توانند به طبقات فرعی دیگری اختصاص یافته و اراضی زیادی از آن ها به صورت بکر و دست نخورده کنار گذارده شوند این پارک ها زیر نظر دولت بوده و بر اساس استفاده چند جانبه تفرج، تولید علفه، حفظ آبخیز و مورد بهره وری قرار می گیرد (مجنونیان، ۱۳۷۴).

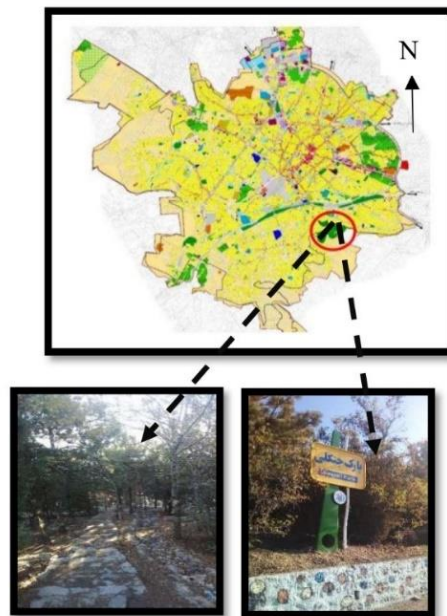
۵- روش تحقیق

این تحقیق از نوع کاربردی و با روش پیمایشی و همبستگی و به کمک پرسشنامه و مطالعات اسنادی انجام شده و به صورت مشاهده میدانی و از طریق مصاحبه رو درو در بین بازدیدکنندگان پارک جنگلی و متخصصین عرصه شهری صورت گرفته است. مصاحبه حاضر در پارک جنگلی میان افرادی که بیشتر از دو نفر تجمع داشتند و بین ۵۰ گروه تجمع و از میان مرد و زن در تمام سنین مورد مصاحبه قرار گرفت. همچنین در مرحله سنجش محتوا، نظرات ۱۲ نفر از متخصصین عرصه شهری نسبت به نتایج مورد پرسش قرار گرفت. در این پژوهش برای تدوین چارچوب نظری ابتدا از روش اسنادی استفاده شده است. به این صورت که با مراجعه به سایت ها، کتب و نشریات مربوطه به وسیله یادداشت برداری اطلاعات مورد نظر برای بیان ادبیات موضوع و مفاهیم مورد نظر و همچنین دیدگاه ها و رویکردهای مرتبط با اهداف پژوهش گردآوری و چارچوب مفهومی پژوهش تنظیم شد. سپس جهت گردآوری اطلاعات محلی در این پژوهش، پرسشنامه و همچنین نقشه های رفتاری و مشاهدات میدانی تنظیم شد. با استفاده از مطالب و اطلاعات گردآوری شده در بخش مبانی نظری، متغیرهای مورد بررسی مشخص شده و برای سنجش هر یک از متغیرها، تعدادی گویه و سوال تدوین شده که مجموع گویه ها و سوالات تکمیلی، ساختار پرسشنامه را تشکیل می دهند. در راستای اهداف تحقیق علاوه بر استفاده از اطلاعات به دست آمده از طریق تهیه و تحلیل پرسشنامه، همانطور که اشاره شد، اقدام به تهیه نقشه ها و مشاهدات میدانی در بازه های زمانی مختلف به خصوص در ساعات اوج استفاده از پارک مورد مطالعه قرار گرفت. سوالات پرسشنامه در راستای شاخص های به دست آمده در چارچوب مفهومی پژوهش به عنوان ارزیابی و بررسی معیارهای لازم جهت ارتقای توسعه گردشگری و رونق بخشیدن به صنعت گردشگری در پارک جنگلی و همچنین بررسی معیارهای لازم جهت ارتقای تعاملات اجتماعی در پارک جنگلی در قالب سوالات ملموس و بدون ابهام، از استفاده کنندگان پارک بوده و سپس برای سنجش محتوای تحلیل های به دست آمده، نتایج از دیدگاه متخصصین عرصه شهری نیز مورد سنجش قرار گرفته شد.

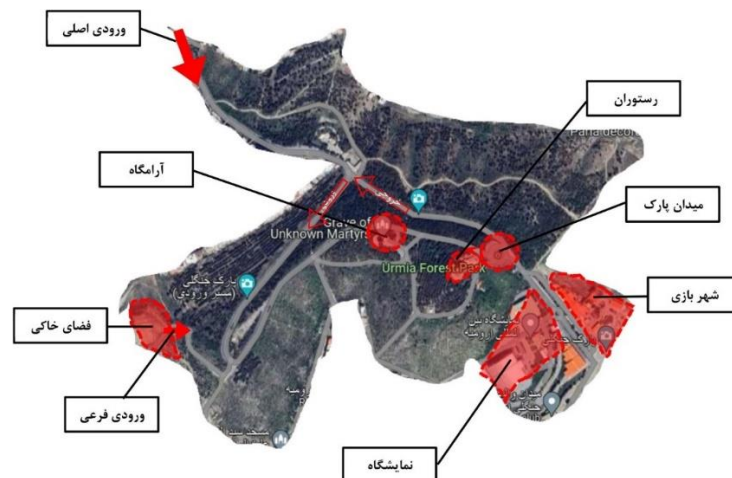
۶- محدوده مورد مطالعه

۶-۱ پارک جنگلی شیخ تپه (ارومیه)

محدوده ی مورد مطالعه، پارک جنگلی شیخ تپه که در استان آذربایجان غربی و شهر ارومیه قرار دارد، یکی از جاذبه های طبیعی این شهر است و همه روزه مردم و گردشگران زیادی را به سوی خود جذب می کند. وسعت این پارک ۴۴ هکتار است. پارک جنگلی شیخ تپه در جنوب شرقی ارومیه بر ارتفاعات مشرف به شهر و در مجاورت تپه باستانی شیخ تپه واقع شده است (آفتاب، خضرپور و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲). با توجه به موقعیت قرارگیری، این پارک به شهر اشراف دارد و از آن می توان چشم اندازی پانوراما از ارومیه را مشاهده کرد. با برخورداری از امکانات رفاهی و تفریحی نظیر شهربازی کوچک، رستوران، فست فود و کافه، این پارک یکی از جاذبه های گردشگری ارومیه به شمار می رود.

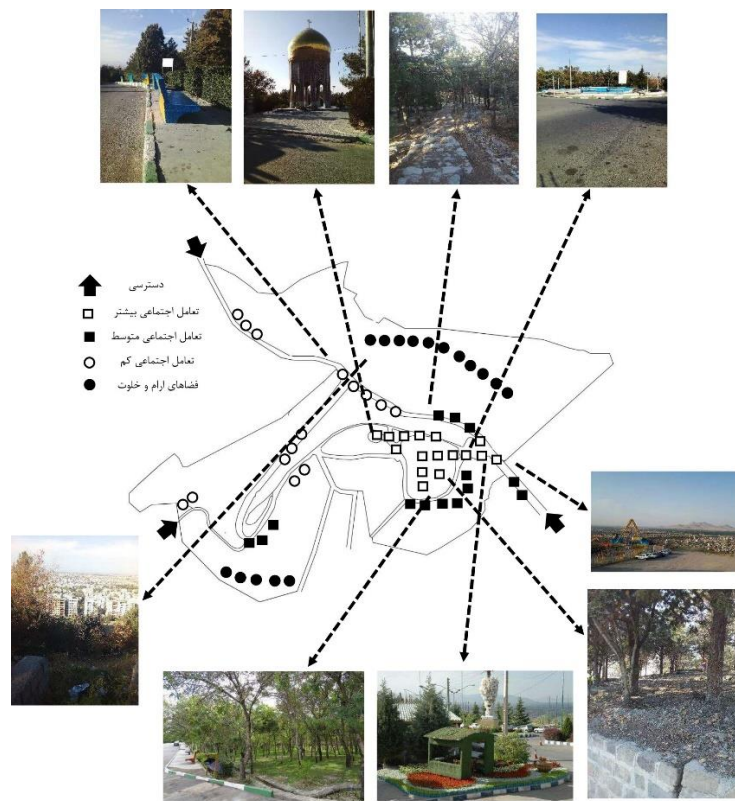
تصویر ۱- موقعیت پارک جنگلی در شهر ارومیه و تصاویر زنده از پارک - منبع: نگارندگا

تصویر ۲- عناصر تشکیل دهنده پارک جنگلی - منبع: نگارندگان

۶-۲ شناسایی دسترسی ها و فعالیت های موجود در پارک جنگلی

با توجه به مشاهدات میدانی و برداشتی که از نقشه های توپوگرافی و اسناد به دست آمد، از سه نقطه به پارک جنگلی دسترسی وجود داشته و این دسترسی ها به دو نوع دسترسی اصلی و فرعی تقسیم می شود. دسترسی اصلی به پارک جنگلی از شمال غربی و دسترسی های فرعی از جنوب شرقی و جنوب غربی می باشند. گفتنی است که ملاک طبقه بندی فعالیت ها در این بخش از پژوهش، میزان رضایتمندی اقشار استفاده کننده از فضا از فعالیت های شکل گرفته در آن می باشد، که بر اساس پاسخ های ایشان به سئوالات پرسشنامه و همچنین مصاحبه های نگارندگان با افراد در پارک جنگلی بوده است. برخی از بارزترین این فعالیتها عبارتند از: نشستن مردم در گشایش فضایی یا آلاچیق ها، بازی کردن، پیاده روی، دوچرخه سواری، ورزش و نرمش، بازی کردن کودکان، غذا خوردن، اقامه نماز، کشیدن سیگار و قلیان و... . همچنین نوع فعالیت نیز که شامل فعالیت های ضروری، انتخابی و اجتماعی می باشد قابل تشخیص است تا میزان کیفیت محیط نیز از این طریق شناخته شود. این فعالیت ها و رفتارها در تمامی قسمت های پارک مشاهده شده و در نهایت نقشه الگوها که در تصویر ۳ آمده، به صورت تصویری ارائه شده است.

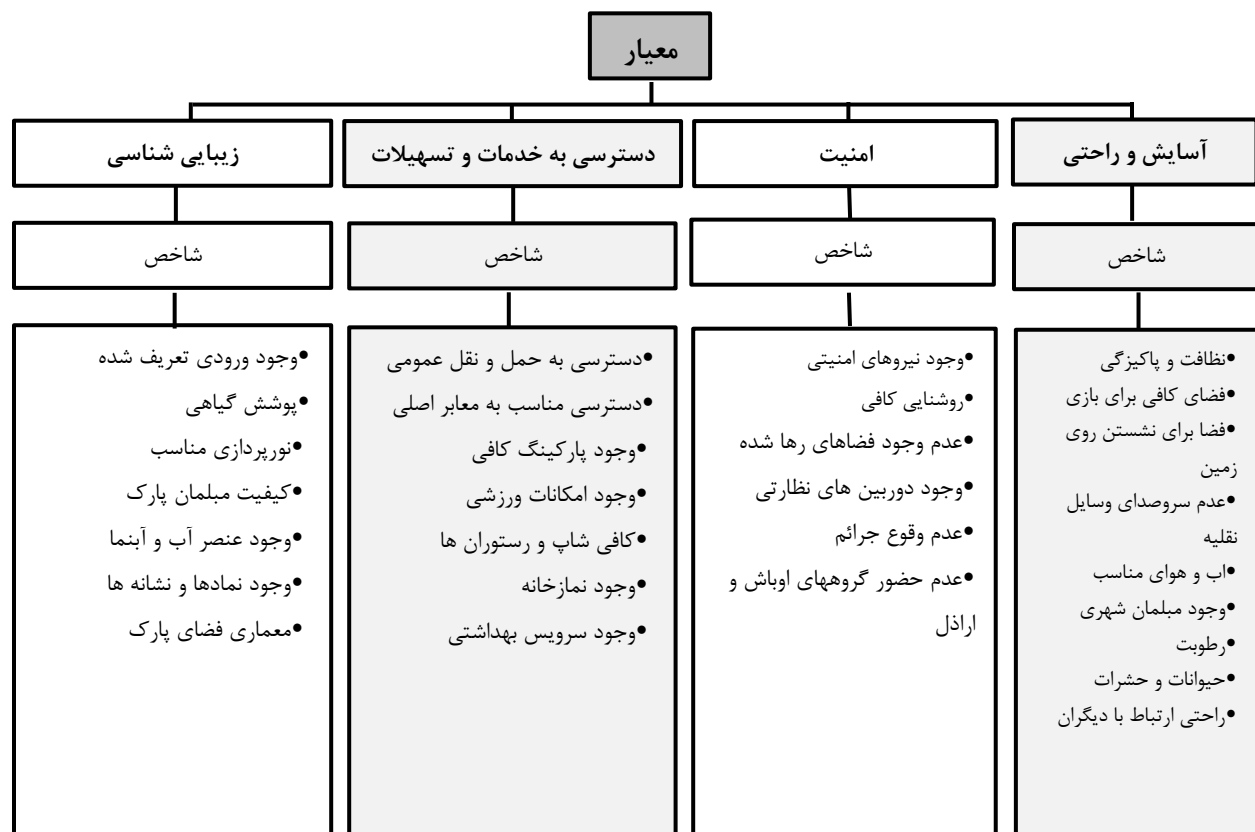

تصویر ۳- نقشه دسترسی ها و فعالیت های اجتماعی - منبع: نگارندگان

۷- چارچوب مفهومی پژوهش

بر اساس مطالعات انجام شده، معیار های لازم جهت ارتقای تعاملات اجتماعی و توسعه گردشگری در پارک های عمومی شامل آسایش و راحتی، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی، امنیت و کیفیت های زیبایی شناسی است که از مهمترین معیار های مورد انتظار از فضاهای سبز می باشند و در جدول ۶ به اختصار ذکر شده است.

جدول ۶- معیارها و شاخص هایی جهت ارتقای توسعه گردشگری و تعاملات اجتماعی در پارک جنگلی

۸- تحلیل و ارزیابی یافته ها

۸-۱- مرحله اول

جهت بررسی معیار های آسایش و راحتی، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی، امنیت و کیفیت های زیبایی شناسی که از مهمترین معیار های مورد انتظار از فضاهای سبز می باشند، ابتدا با مراجعه به پارک جنگلی و مشاهدات میدانی از طریق مصاحبه رو در رو با بازدیدکنندگان و

سپس با استفاده از ابزار پرسشنامه میان بازدیدکنندگان که بیشتر از دو نفر تجمع داشتن توزیع شد، در این میان حد نصاب پاسخ دهندگان به ۵۰ نفر از بازدیدکنندگان پارک جنگلی رسید و پاسخ دهندگان از مرد و زن در سنین مختلف با مقطع تحصیلی زیر دیپلم تا دکتری بوده و میانگین پاسخ دهندگان ۲۸ نفر مرد و ۲۲ نفر زن می باشد، همچنین میانگین سنین (۳۰ تا ۳۱) ۲۱ نفر، میانگین سنین (۴۰ تا ۴۱) ۲۳ نفر، میانگین سنین (۷۰ تا ۷۱) ۶ نفر می باشد، و میزان تحصیلات پاسخ دهندگان (دیپلم زیر دیپلم) ۱۹ نفر، (لیسانس) ۱۵ نفر، (فوق لیسانس) ۱۳ نفر، (دکتری) ۳ نفر، مورد بررسی قرار گرفتند. با استفاده از سوالات چهار گانه معیارهای های آسایش و راحتی، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی، امنیت و زیبا شناسی در طرح سوالات پرسشنامه مورد بررسی و نتایج حاصل هر معیار به صورت جداگانه ارائه شد.

۸-۱-۲- بررسی شاخص های آسایش و راحتی جهت ارتقای تعاملات اجتماعی و توسعه گردشگری در پارک جنگلی ارومیه

آسایش و راحتی از مؤلفه های مهم و اساسی فضاهای سبز در شهرها محسوب می شود و به طور مستقیم بر کیفیت زندگی شهروندان و میزان حضور و استفاده آنها از فضاهای سبز اثرگذار است. نتایج بدست آمده از پرسشنامه برای بررسی رابطه شاخص های مرتبط با معیار آسایش و راحتی و میزان اثربخشی از دیدگاه بازدید کنندگان نشان داد که بین شاخص های، فضا برای نشستن روی زمین و راحتی ارتباط با دیگران، آب و هوای مناسب از دیدگاه بازدیدکنندگان از پارک جنگلی و شرایط نسبتا مناسبی از وضعیت این شاخص ها در این پارک وجود دارد. همچنین بین شاخص های نظافت و پاکیزگی، فضای دنج و آرام، وجود حیوانات و حشرات، رابطه غیر مستقیم و معکوس وجود دارد که با توجه به هوای شهر ارومیه، طراحی آلاچیق ها و ایجاد سایه بان در پارک از اهمیت قابل ملاحظه ای برخوردار است. متأسفانه نبود فضای کافی برای بازی و میلمان شهری مناسب از جمله مواردی هستند که از دید شهروندان در پارک جنگلی به شدت مورد نیاز است (جدول ۷). بنابراین میزان رضایت بازدیدکنندگان از معیار آسایش و راحتی در پارک جنگلی از ۵ درجه به میانگین ۳.۱۸ درجه می رسد (جدول ۸).

جدول ۷- نتایج پرسشنامه شاخص های آسایش و راحتی مؤثر از دیدگاه بازدیدکنندگان

شماره	شاخص ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	درصد فراوانی
۱	نظافت و پاکیزگی	۰	۱۱	۱۳	۲۵	۱	۲۵٪
۲	فضای کافی برای بازی	۳	۱۳	۱۳	۱۹	۲	۱۴٪
۳	فضا برای نشستن روی زمین	۱۲	۱۵	۱۵	۷	۱	۱۳.۲۵٪
۴	فضای دنج و آرام	۲	۷	۱۸	۱۵	۸	۱۸.۵۰٪
۵	آب و هوای مناسب	۲۰	۴	۱۳	۴	۹	۲۵٪
۶	وجود میلمان شهری	۰	۱۳	۱۷	۱۸	۲	۲۵٪
۷	رطوبت	۹	۱۴	۱۵	۱۱	۱	۱۳.۲۵٪
۸	حیوانات و حشرات	۵	۱۴	۱۷	۹	۵	۱۶.۲۵٪
۹	راحتی ارتباط با دیگران	۲	۱۵	۱۱	۲۱	۱	۱۳.۲۵٪

جدول ۸- میزان رضایتمندی بازدیدکنندگان از معیار آسایش و راحتی

عدد درجه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
۱	۳	۶٪

۲۸٪	۱۴	۲
۲۲٪	۱۱	۳
۳۰٪	۱۵	۴
۱۴٪	۷	۵
۱۰۰٪	۵۰	جمع

میانگین	میانه	مد	انحراف معیار	واریانس
۳.۱۸	۳	۴	۱.۱۷	۱.۳۸

۸-۱-۳- رابطه معیار دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی از دیدگاه بازدید کنندگان

از جمله شاخص های اثرگذار بر ارتقا و جذابیت شهرها و عرصه های عمومی شان، در نظر گرفتن شاخص های اجتماعی، فرهنگی و روانی است که به نیازها و انگیزه های اساسی انسان مربوط می شود. براساس نتایج پرسشنامه برای بررسی شاخص های مرتبط با معیار دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی بین شاخص های وجود پارکینگ کافی، از دیدگاه بازدید کنندگان از پارک جنگلی رابطه مستقیمی وجود دارد. درحالی که مطابق با جدول ذیل عدم دسترسی مناسب به حمل و نقل عمومی و معابر اصلی، امکانات ورزشی مناسب، نمازخانه و سرویس بهداشتی موجب شکل گیری ذهنیت منفی در کاربران گردیده، به طوری که در اغلب موارد ذهنیت بازدید کنندگان حاکی از وضعیت خیلی ضعیف در موارد یاد شده است (جدول ۹). بنابراین میزان رضایت بازدید کنندگان از معیار دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی در پارک جنگلی از ۵ درجه به میانگین ۲.۶۲ درجه می رسد (جدول ۱۰).

جدول ۹- نتایج پرسشنامه شاخص های دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی مؤثر از دیدگاه بازدید کنندگان

شماره	شاخص ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	درصد فراوانی
۱	دسترسی به حمل و نقل عمومی	۰	۵	۹	۳۰	۶	۲۵٪
۲	دسترسی مناسب به معابر اصلی	۰	۵	۱۰	۲۸	۷	۲۵٪
۳	وجود پارکینگ کافی	۳	۱۵	۱۹	۱۰	۳	۱۴.۷۵٪
۴	وجود امکانات ورزشی	۲	۴	۱۳	۲۷	۴	۱۵.۵۰٪
۵	وجود کافی شاپ و رستوران ها	۲	۸	۱۳	۲۰	۷	۱۷.۷۵٪
۶	وجود نمازخانه	۰	۲	۱۶	۲۱	۱۱	۲۵٪
۷	وجود سرویس بهداشتی	۰	۵	۱۱	۲۶	۸	۲۵٪

جدول ۱۰- میزان رضایتمندی بازدید کنندگان از معیار دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی

عدد درجه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
----------	--------------	--------------

۱۲٪	۶	۱
۳۸٪	۱۹	۲
۳۰٪	۱۵	۳
۱۶٪	۸	۴
۴٪	۲	۵
۱۰۰٪	۵۰	جمع

میانگین	میان	مد	انحراف معیار	واریانس
۲.۶۲	۲.۵	۲	۱.۰۳	۱.۰۶

۸-۴-۱- رابطه معیار امنیت از دیدگاه بازدیدکنندگان

شکل گیری حس امنیت در شهروندان را می توان از یک طرف تابعی از شرایط محیطی، کنش ها و حوادث آن و از طرف دیگر وابسته به نوع برداشت و سطوح ادراکی در ساختار فرهنگی جامعه دانست. امنیت را می توان به جرأت مهمترین معیار در شکل گیری دیدگاه بازدیدکنندگان از فضای سبز شهری و تفریحی دانست. طبق نتایج پرسشنامه وجود نیروهای امنیتی، روشنایی کافی، وجود دوربین های نظارتی در پارک جنگلی، شاخص های مثبت و مؤثری هستند که رابطه مستقیم با شکل گیری دیدگاه مثبت در بازدیدکنندگان داشته اند ولی متأسفانه از دیدگاه بازدیدکنندگان وجود این شاخص ها به طور متوسط در پارک جنگلی دیده می شود و شاخص هایی مانند وجود فضاهای رها شده، میزان وقوع جرم و جنایت در پارک جنگلی که عمدتاً ناظر به شرارت و نزاع اوباش است، رابطه معکوس را با دیدگاه منفی بازدیدکنندگان نشان می دهد (جدول ۱۱). بنابراین میزان رضایت بازدیدکنندگان از معیار امنیت نسبت به دیگر معیار ها بسیار ضعیف می باشد و این معیار در پارک جنگلی از ۵ درجه به میانگین ۲.۱ درجه می رسد. (جدول ۱۲)

جدول شماره ۱۱- نتایج پرسشنامه شاخص های امنیتی مؤثر از دیدگاه بازدیدکنندگان

شماره	شاخص ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	درصد فراوانی
۱	وجود نیروهای امنیتی	۲	۱۳	۱۰	۱۸	۷	۱۷.۷۵٪
۲	روشنایی کافی	۰	۱۱	۲۱	۱۶	۲	۲۵٪
۳	عدم وجود فضاهای رها شده	۶	۱۶	۱۵	۱۳	۰	۲۵٪
۴	وجود دوربین های نظارتی	۰	۵	۹	۳۰	۶	۲۵٪
۵	عدم وقوع جرائم	۱	۱۰	۱۴	۲۳	۲	۱۴٪
۶	عدم حضور گروههای اوباش و اراذل	۳	۲۲	۱۳	۱۱	۱	۱۳.۲۵٪

جدول ۱۲- میزان رضایتمندی بازدیدکنندگان از معیار امنیت

عدد درجه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
۱	۱۶	۳۲٪
۲	۱۹	۳۸٪

۲۲٪	۱۱	۳
۴٪	۲	۴
۴٪	۲	۵
۱۰۰٪	۵۰	جمع

میانگین	میان	مد	انحراف معیار	واریانس
۲.۱	۲	۲	۱.۰۴	۱.۰۷

۸-۱-۵- رابطه معیار زیبایی شناسی از دیدگاه بازدیدکنندگان

نخستین دسته از معیار های موثر بر شکل گیری دیدگاه بازدید کنندگان، محیط کالبدی و کیفیت های فضایی ناشی از انتقال معنا از طریق قوه بینایی است. بر این اساس نتایج پرسشنامه پارک جنگلی، شاخص هایی مانند وجود پوشش گیاهی، وجود نماد ها و نشانه ها و معماری مناسب فضای پارک، دارای رابطه مستقیم و مثبت از دیدگاه بازدیدکنندگان داشته است از طرف دیگر به دلیل عدم وجود عنصر آب و آبنا، کیفیت مبلمان، نورپردازی مناسب و یا حتی عدم وجود یک ورودی تعریف شده در پارک جنگلی رابطه منفی نیز از دیدگاه بازدیدکنندگان ارائه گردید (جدول ۱۳). بنابراین میزان رضایت بازدیدکنندگان از معیار زیبا شناسی در پارک جنگلی از ۵ درجه به میانگین ۳.۴۲ درجه می رسد (جدول ۱۴).

جدول ۱۳- نتایج پرسشنامه شاخص های زیبایی شناسی مؤثر از دیدگاه بازدید کنندگان

شماره	شاخص ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	درصد فراوانی
۱	وجود ورودی تعریف شده	۲	۹	۸	۲۴	۷	۱۷.۷۵٪
۲	پوشش گیاهی	۱۰	۲۲	۱۳	۵	۰	۲۵٪
۳	نورپردازی مناسب	۰	۵	۱۸	۲۷	۰	۳۸.۵۰٪
۴	کیفیت مبلمان پارک	۱	۸	۱۳	۲۱	۷	۱۷.۷۵٪
۵	وجود عنصر آب و آبنا	۰	۱	۷	۲۳	۱۹	۲۵٪
۶	وجود نمادها و نشانه ها	۰	۱۱	۱۸	۱۵	۶	۲۵٪
۷	معماری فضای پارک	۸	۱۰	۱۶	۷	۹	۱۹.۲۵

جدول ۱۴- میزان رضایتمندی بازدیدکنندگان از معیار زیبا شناسی

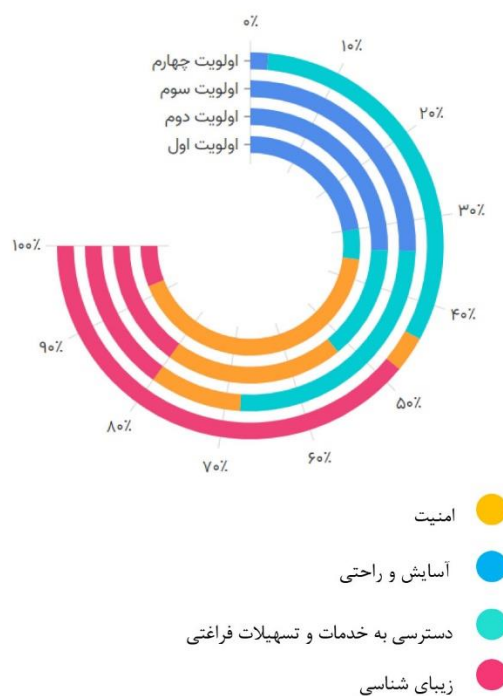
عدد درجه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
۱	۳	۶٪
۲	۱۰	۲۰٪
۳	۱۱	۲۲٪
۴	۱۵	۳۰٪

۲۲٪	۱۱	۵
۱۰۰٪	۵۰	جمع

میانگین	میان	مد	انحراف معیار	واریانس
۳.۴۲	۴	۴	۱.۲۱	۱.۴۷

۸-۱-۶- اولویت دهی

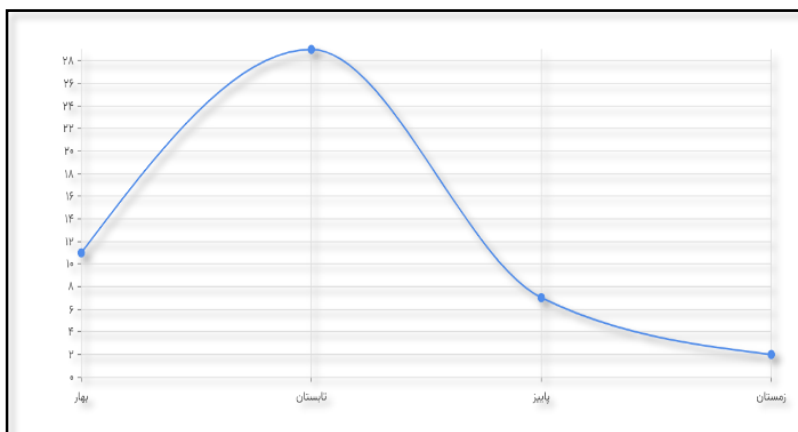
با توجه به نتایج حاصل از سوالات چهار گانه معیارها و بررسی شاخص های هر معیار و میزان رضایت بازدید کنندگان از چهار معیار اصلی در پارک جنگلی، وجود امنیت در یک فضای عمومی مانند پارک از اهمیت بیشتری برخوردار می باشد. بنابراین در پارک جنگلی با وجود امنیت گردشگران می توانند از تمام نقاط مختلف پارک جنگلی بازدید کنندگان و یا حتی بیشتر از چند ساعت یا در تمام اوقات روز در پارک جنگلی حضور داشته باشند و همچنین حضور خانواده ها نیز از باب امنیت برخوردار می باشند. به همین دلیل از دیدگاه بازدید کنندگان امنیت در الویت اول بوده و معیار های آسایش و راحتی، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغت و زیبای شناسی نیز در الویت های دوم، سوم، چهارم قرار گرفت (تصویر ۴).

تصویر ۴- الویت دهی معیار ها از دیدگاه بازدید کنندگان پارک جنگلی

۸-۱-۷- میزان مراجعه بازدیدکنندگان

نتایج حاصل از میزان مراجعه بازدیدکنندگان در طول سال به پارک جنگلی با استفاده از نمودار خطی در چهار فصل بهار، تابستان، پاییز و زمستان نشان داد که در این میان بیشترین فصل از بازدید پارک جنگلی در فصل تابستان و بهار و کمترین بازدید در فصل پاییز و زمستان می باشد و دلیل از بیشترین بازدید در فصل تابستان و بهار بخاطر سطح توپوگرافی پارک جنگلی می باشد که در ارتفاع بالایی قرار گرفته و آب و هوای مناسبی در فصل بهار و تابستان دارد و برعکس در فصل پاییز و زمستان هوای پارک جنگلی بسیار سرد و گردشگران کمی از پارک جنگلی بازدید می کنند (نمودار ۱).

نمودار ۱- نتایج حاصل از میزان مراجعه بازدیدکنندگان در طول سال به پارک جنگلی با استفاده از نمودار خط

۸-۲- مرحله دوم

در مرحله دوم جهت سنجش محتوای نتایج به ارزیابی و بررسی دیدگاه های متخصصین عرصه شهری از معیار های چهارگانه و همچنین میزان رضایتمندی از معیار چهار گانه پرداخته شد که در این میان از ۱۲ نفر متخصصین عرصه شهری که به صورت مصاحبه رودر رو و سوالات پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصل از معیار چهارگانه به صورت جداگانه در جدول ۱۵ و ۱۶ ارائه شد.

جدول ۱۵- نتایج پرسشنامه معیار های چهارگانه از دیدگاه متخصصین عرصه شهری

شماره	معیار	شاخص	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	درصد فراوانی
۱	آسایش و راحتی	نظافت و پاکیزگی	۱	۰	۴	۷	۰	۳۹.۵۵٪
۲		فضای کافی برای بازی	۱	۳	۴	۳	۱	۱۵.۶۰٪
۳		فضا برای نشستن روی زمین	۱	۶	۲	۳	۰	۲۴.۹۸٪

۲۴.۹۵٪	۲	۰	۲	۴	۴	فضای دنج و آرام		۴
۲۷.۰۵٪	۰	۰	۱	۶	۵	آب و هوای مناسب		۵
۲۴.۹۵٪	۰	۵	۵	۱	۱	وجود مبلمان شهری		۶
۲۹.۱۰٪	۰	۲	۵	۵	۰	رطوبت		۷
۲۴.۹۵٪	۲	۴	۵	۰	۱	حیوانات و حشرات		۸
۴۱.۶۳٪	۰	۸	۳	۰	۱	راحتی ارتباط با دیگران		۹
۱۵.۶۰٪	۱	۶	۳	۱	۱	وجود نیروهای امنیتی	امنیت	۱۰
۲۴.۹۸٪	۰	۳	۵	۳	۱	روشنایی کافی		۱۱
۲۴.۹۵٪	۱	۷	۲	۲	۰	عدم وجود فضاهای رها شده		۱۲
۳۳.۳۰٪	۰	۴	۷	۱	۰	وجود دوربین های نظارتی		۱۳
۱۶.۶۳٪	۰	۱	۵	۵	۱	عدم وقوع جرائم		۱۴
۲۹.۱۳٪	۰	۰	۲	۹	۱	عدم حضور گروههای اوباش و اراذل		۱۵
۳۷.۵۰٪	۳	۶	۰	۳	۰	دسترسی به حمل و نقل عمومی	دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی	۱۶
۳۳.۳۰٪	۲	۶	۲	۲	۰	دسترسی مناسب به معابر اصلی		۱۷
۲۰.۸۰٪	۱	۳	۵	۳	۰	وجود پارکینگ کافی		۱۸
۳۳.۳۰٪	۲	۲	۶	۲	۰	وجود امکانات ورزشی		۱۹
۳۳.۳۰٪	۲	۲	۶	۲	۰	وجود کافی شاپ و رستوران ها		۲۰
۳۷.۵۰٪	۳	۶	۳	۰	۰	وجود نمازخانه		۲۱
۲۹.۱۵٪	۱	۷	۳	۰	۱	وجود سرویس بهداشتی		۲۲
۲۴.۹۵٪	۲	۷	۱	۱	۱	وجود ورودی تعریف شده	زیبایی شناسی	۲۳
۴۱.۶۰٪	۰	۲	۲	۸	۰	پوشش گیاهی		۲۴
۳۵.۳۸٪	۰	۵	۶	۱	۰	نورپردازی مناسب		۲۵
۲۴.۹۸٪	۱	۴	۶	۰	۱	کیفیت مبلمان پارک		۲۶
۲۴.۹۸٪	۳	۶	۲	۱	۰	وجود عنصر آب و آبنا		۲۷
۳۹.۵۵٪	۰	۷	۲	۳	۰	وجود نمادها و نشانه ها		۲۸
۲۴.۹۸	۲	۱	۶	۳	۰	معماری فضای پارک		۲۹

جدول ۱۶- میزان رضایتمندی متخصصین عرصه شهری از معیارهای چهارگانه

معیار	عدد درجه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی	میانگین	میان	مد	انحراف معیار	واریانس
آسایش و راحتی	۱	۱	۸.۳٪	۳.۴۲	۴	۴	۱.۰۸	۱.۱۷
	۲	۱	۸.۳٪					
	۳	۳	۲۵٪					
	۴	۶	۵۰٪					
	۵	۱	۸.۳٪					
	جمع	۱۲	۱۰۰٪					
امنیت	۱	۳	۲۵٪	۲	۲	۲	۰.۷۴	۰.۵۵
	۲	۶	۵۰٪					
	۳	۳	۲۵٪					
	۴	۰	۰٪					
	۵	۰	۰٪					
	جمع	۱۲	۱۰۰٪					
دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی	۱	۱	۸.۳٪	۲.۵۸	۳	۳	۰.۷۹	۰.۶۳
	۲	۴	۳۳.۳٪					
	۳	۶	۵۰٪					
	۴	۱	۸.۳٪					
	۵	۰	۰٪					
	جمع	۱۲	۱۰۰٪					
زیبا شناسی	۱	۱	۸.۳٪	۳.۰۸	۳	۳	۱.۰۸	۱.۱۷
	۲	۲	۱۶.۶٪					
	۳	۵	۴۱.۶٪					
	۴	۳	۲۵٪					
	۵	۱	۸.۳٪					
	جمع	۱۲	۱۰۰٪					

۸- نتیجه گیری

بنابر نظرات متخصصین، امروزه زندگی شهری به سمتی هدایت می شود که انسان ها را از طبیعت و فضای سبز به دور کرده و این یکی از مواردی است که می تواند بر سلامت روحی روانی انسان ها موثر باشد، به همین دلیل انسان ها برای آسایش و راحتی (آرامش) به مکان های سرسبز دنج و آرام با آب و هوای مناسب مانند پارک جنگلی ارومیه بازدید و سفر می کنند. طبق ارزیابی و بررسی داده های حاصل از نتایج معیارهای چهار گانه از دیدگاه متخصصین عرصه شهری، وجود آسایش و راحتی در یک فضای عمومی مانند پارک جنگلی ارومیه که یکی از جاذبه های گردشگری ارومیه می باشد باعث جذب گردشگران می شود. در نهایت از دیدگاه متخصصین عرصه شهری، معیار آسایش و

راحتی در الویت اول قرار گرفت و معیار های امنیت، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی، زیبایی شناسی در الویت های دوم و سوم و چهارم قرار گرفتند. (تصویر ۵)

با توجه به نتایج حاصله، برنامه ریزی و طراحی تمهیدات لازم جهت ارتقای آسایش و راحتی گردشگران همچنین امنیت، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی، زیبایی شناسی و ارتقای تعاملات اجتماعی می تواند موجب ارتقای توسعه گردشگری و تعاملات اجتماعی در پارک جنگلی ارومیه شود. در ادامه پیشنهادات لازم جهت پیشبرد راهکارهای کاربردی ارائه شده است.

تصویر ۵- اولویت دهی از دیدگاه متخصصین عرصه شهری

۹- پیشنهادات

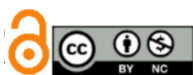
یافته های این پژوهش می تواند برای بهبود مدیریت فضاهای سبز شهری همچون پارک های عمومی و دستورالعمل های طراحی اینگونه از فضاها در آینده مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به تحلیل های انجام شده در این تحقیق می توان نتیجه گرفت که بین معیارهای چهارگانه آسایش و راحتی، دسترسی به خدمات و تسهیلات فراغتی، امنیت و زیبایی شناسی از دیدگاه بازدیدکنندگان از فضای پارکهای شهری رابطه مستقیم وجود دارد و همچنین معیار امنیت و شاخص های مرتبط با آن بالاترین میزان رابطه مستقیمی در شکل گیری دیدگاه بازدیدکنندگان از پارک های شهری دارد. در این چارچوب و به منظور تأمین امنیت در فضاهای فراغتی شهری پیشنهاد میگردد که در این

فضاها ایستگاه های پلیس مستقر و نیروهای امنیتی حضور یابند، روشنایی کافی در نقاط مختلف پارک ها تأمین گردد و دوربین های نظارتی برای کنترل فضاها و تأمین امنیت متعلقات بازدیدکنندگان به کار گرفته شوند. طراحی و تأمین فضای کافی برای بازی گروه های مختلف سنی، در نظرگیری فضای مناسب برای نشستن خانواده ها می توانند در ارتقای آسایش و راحتی بازدیدکنندگان در پارک ها نقش بسزایی داشته باشند. همچنین الزامیست در طراحی و جانمایی مناسب مبلمان های شهری نیاز گروه های سنی متنوع از جمله کودکان و سالمندان در نظر گرفته شود. تأمین دسترسی مناسب به حمل و نقل عمومی، دسترسی مطلوب به معابر اصلی، ایجاد پارکینگ کافی، وجود سرویس بهداشتی، پیش بینی محلهایی به منظور فروش اغذیه و خوراکی و همچنین طراحی و جانمایی مناسب نمازخانه در پارک های عمومی از جمله عوامل مؤثر بر افزایش دسترسی بازدیدکنندگان به خدمات و تسهیلات فراغتی مورد نیاز می باشند. به منظور ارتقای وضعیت زیبایی شناسی در پارک های شهری، در نظر گرفتن عواملی همچون طراحی ورودی تعریف شده، تأمین پوشش گیاهی مطلوب و متناسب با اقلیم، طراحی نورپردازی مناسب، توجه به کیفیت مبلمان شهری، استفاده از عنصر آب و آبنا، طراحی و مکانیابی نمادها و نشانه ها (همانند مجسمه مشاهیر ملی و محلی)، به کارگیری تنوع و ترکیب در رنگ و مصالح در معماری فضای پارک و طراحی فضاها و جمع و عمومی برای گفتمان و اجرای مراسمات محلی جهت ایجاد تعاملات اجتماعی پیشنهاد می گردد.

منابع

- میر نژاد، حیدر. خلیلیان، صابر. عصاره، محمد (۱۳۸۴)، تعیین ارزش های حفاظتی و تفریحی پارک جنگلی سیسنگان نوشهر با استفاده از تمایل به پرداخت افراد، پژوهش و سازندگی، دوره ۱۹، شماره ۳ (پایند ۷۲)، صص ۱۵-۲۴.
- احسانی، م. (۱۳۸۳)، اوقات فراغت، انتشارات امید دانش، تهران، صص ۳۸۴.
- اردلان، نادر (۱۳۸۹)، منشور حقوق اسکان، تهران نشر یاد آوران.
- بهزاد فر، مصطفی و طهماسبی، ارسلان (۱۳۹۲)، شناسایی و ارزیابی مؤلفه های تأثیرگذار بر تعاملات اجتماعی تحکیم و توسعه روابط شهروندی در خیابان های شهری. باغ نظر، شماره ۲۵.
- بهرامی سامانی، مهسا، نژادستاره، سعیده (۱۳۹۲)، بازنگری در طراحی مجتمع های مسکونی با رویکردی بر پایداری اجتماعی، مجموعه مقالات همایش معماری پایدار و توسعه شهری، بوکان.
- پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۳)، معیار های کیفی سنجش فضا. فصلنامه آبادی، سال ۱۳، شماره ۳۹، صص ۳۸.
- تیبالدز، فرانسیس (۱۳۸۳)، شهرسازی شهروندگرا، ترجمه محمد احمدی نژاد، نشر خاک، صص ۱۵.
- تقوایی، علی اکبر، معروفی، سکینه، پهلوان، آسیه (۱۳۹۱)، ارزیابی تاثیر کیفیت محیط شهری، دوره ۳، شماره ۱.
- حمیدی، حسین، اسماعیل زادگان، نعیمه (۱۳۹۰)، عوامل مؤثر بر کارایی پارک شهری با تأکید بر عملکرد و سرزندگی آن. علوم و تکنولوژی محیط زیست، شماره ۱.
- دانشپور، سید عبدل هادی، چرخچیان، مریم (۱۳۸۶)، فضاها ی عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی. مجله باغ نظر، شماره ۷، صص ۲۸.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳)، لغتنامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- رضایی، محمود، شهرسازی شهروند گرا، ارتقای عرصه های همگانی در شهر ها و محیط های شهری، ترجمه محمد احمدی نژاد، چاپ اول، انتشارات خاک، اصفهان، ۱۳۸۳.
- سلطان زاده، حسین (۱۳۸۲)، از باغ تا پارک، نامه انسان شناسی، صص ۹۲.
- سلطانی، بهرام (۱۳۸۷)، محیط زیست مجموعه مباحث و روشهای شهرسازی. مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، انتشارات شهیدی.
- صالحی فرد، محمد، علیزاده، دانا (۱۳۸۷)، تحلیلی بر ابعاد اجتماعی و روانشناختی فضاهای سبز در شهرها با رویکرد مدیریت شهری. مدیریت شهری، شماره ۲۱.
- صالحی فرد، محمد، خاکپور، براتعلی، رفیعی، هادی، توانگر، معصومه (۱۳۸۹)، تحلیلی بر ابعاد اجتماعی فضای سبز شهری با تأکید بر دیدگاه شهروندان. فضای شهری، شماره ۲۹.
- عباسزاده، شهاب، تمری، سودا (۱۳۹۱)، بررسی و تحلیل مؤلفه ای تأثیرگذار بر بهبود کیفیات فضایی پیاده راه ها به منظور افزایش سطح تعاملات اجتماعی. مطالعات شهری، شماره ۴.
- فقیهی، عبدالحسنی و کاظمی، مهدی (۱۳۸۲)، زمینه های توسعه جهانگردی پایدار در ایران، مجموعه مقالات بررسی سیاست و برنامه ریزی توسعه جهانگردی جمهوری اسلامی ایران، تهران ۹ دانشگاه علامه طباطبائی و سازمان ایرانگردی و جهانگردی.
- قائدرحمتی صفر، رضاعلی منصور، هاشمی زهی سودابه، جوان فرهاد (۱۳۹۶)، پژوهش های جغرافیایی انسانی. شماره ۴۹.
- قنبران، عبدالحمید، جعفری مرضیه (۱۳۹۲)، بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در میان ساکنان محله مسکونی (نمونه موردی: محله درکه تهران) نشریه علمی و پژوهشی انجمن معماری و شهرسازی ایران، دوره ۱، شماره ۷، صص ۵۷-۶۴.

- لطیفی، امین، سجاذزاده، حسن (۱۳۹۳)، ارزیابی تأثیر مؤلفه های کیفیت محیطی بر الگوی رفتاری در پارکهای شهری. مطالعات شهری، شماره ۱۱، صص ۲.
- لنگ، جان (۱۳۸۳)، آفرینش نظریه معماری (نقش علوم رفتاری در طراحی محیط)، ترجمه علیرضا عینی فر، دانشگاه تهران، تهران.
- مدنی پور، علی (۱۳۸۴)، طراحی فضای شهری (نگرشی بر فرآیند اجتماعی و مکانی)، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران.
- مدهوشی، مهرداد و نادر ناصرپور (۱۳۸۲)، ارزیابی موانع توسعه گردشگری در استان لرستان، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲۲.
- میرغلامی، مرتضی، واعظ شهانقی، امیر، رباطی، محمد بشیر (۱۳۹۱). نشان‌شناسی شهری و نقش آن در خوانایی و شناسایی محیط. نقش جهان، دوره ۳، شماره ۱.
- مجنونیان، هنریک (۱۳۷۴)، مباحثی پیرامون پارک ها، فضای سبز و تفرجگاهها، تهران، انتشارات سازمان پارک ها و فضای سبز شهر تهران.
- هدایتی، محمدعلی (۱۳۸۰)، سیر تحول جنگلکاری در ایران، فصلنامه علمی جنگل و مرتع، سازمان جنگل ها و مراتع کشور، پاییز.
- Chiesura, Anna, (2004), The role of urban parks for the sustainable city, Landscape and Urban Planning, 68.
- kurniawati, W, (2012), public space for marginal people, procedia - social and Behavioral Sciences: (36):476-484.
- Özgüner, Halil, (2011), Cultural Differences in Attitudes towards Urban Parks and Green Spaces, Landscape Research, 36.
- Siramkaya, S.B. & Aydin, D, (2017), The effect of spatial configuration on social interaction: a syntactic evaluation of a faculty building. Global Journal of Arts Education. 7(3), 83-92.
- Whyte, W, H. 1980. The social life of small urban spaces. Tuxedo, Maryland: pinters II Inc.
- Peters, Karin, Elands, Birgit, Buijs, Arjen. (2010), Social interactions in urban parks: Stimulating social cohesion?. Journal of Urban Forestry & Urban Greening 9.

Copyright:© 2026 by the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.